

Ks. Tomasz Piotr Drwal

Wydział Teologiczny PAT, Tarnów

SOFONIASZ O NOWEJ RELACJI JAHWE DO SYJONU (SO 3, 14-20)

Prorok Sofoniasz¹ należy do grona charyzmatyków Jahwe z okresu przed niewolą babilońską. W jego przepowiadaniu pojawia się dwukrotnie wyraz Syjon i co jest interesujące tylko w rozdziale 3., który jest ostatnim rozdziałem tej stosunkowo krótkiej księgi. Powstają pytania: jaką rolę odgrywa Syjon u tego proroka i jaka jest treść jego wyroczni wobec tego szczególnego miejsca, zwłaszcza, że jest on znany jako prorok zapowiedzi powszechnego sądu Pana (So 1-2) i sądu nad Jeruzalem (So 3,1-8).

So 3, 14-20:

¹⁴Wykrzykuj radośnie Córo Syjonu!
Krzycz z radości, Izraelu!²

¹ Prorok Sofoniasz działał za czasów panowania króla judzkiego Jozjasza (640-609 r. przed Chr.) przypuszczalnie w latach 640-630 w Jerozolimie, na co wskazują liczne wypowiedzi odnoszące się do tego miasta. Zdaniem niektórych egzegetów, wystąpienia Sofoniasza wywarły pewien wpływ na reformę Jozjasza w 622 r. przed Chr. Istnieje dość powszechna opinia, że zasadnicza treść księgi pochodzi od samego Sofoniasza, aczkolwiek zdaniem niektórych uczonych istnieją pewne fragmenty pochodzenia późniejszego. Do takich fragmentów zalicza się omawianą perykopę 3,14-20. Jako czas jej redakcji przyjmuje się okres niewoli lub po niewoli ze względu na język charakterystyczny dla pisarzy biblijnych tego właśnie czasu. Na temat tej spornej kwestii, zob. O. E i s s f e l d t, *Einleitung in das Alte Testament*, Tübingen 1964, s. 574; J. B l e n k i n s o p p, *A History of Prophecy in Israel*, Philadelphia 1983, s. 140; A. G e l i n, *Die Späteren Prophetischen Bücher*, w: *Einleitung in die Heilige Schrift*, hrsg. von A. R o b e r t, A. F e u i l l e t, Bd. 1., Wien 1966, 513; R. S m e n d, *Die Entstehung des Alten Testaments*, Stuttgart 1989, s. 182; F.J. S t e n d e b a c h, *Die Propheten*, w: *Israel und sein Gott. Einleitung in das Alte Testament. Biblische Basis Bücher*, Bd. 4., hrsg. von E. S i t a r z, Stuttgart 1992, s. 248; B. P e c k h a m, *History and Prophecy. The Development of Late Judean Literary Traditions*, New York 1993, s. 426-433; A. D e i s s l e r, *Zefanja. Haggai. Sacharja. Maleachi*, w: *Zwölf Propheten III*, Würzburg 1988, s. 236-237. Podobieństwo z prorocstwami okresu niewoli i po niewoli wcale jednak nie musi przesądzać o tym, że ww. 3,14-20 nie są pochodzenia Sofoniaszowego. Obszerne omówienie tego problemu, zob. St. P o t o c k i, *Księga Sofoniasza. Księgi Proroków Mniejszych*, (PST XII,2), Poznań 1968, s. 145-149.

² LXX ma: θύγατερ Ιερουσαλημ.

Ciesz się i raduj się całym sercem
Córo Jeruzalem!

15 Jahwe oddalił wyrok na ciebie
zawrócił twoich wrogów.³
Jahwe Król Izraela jest pośrodku ciebie.
Nie będziesz więcej bać się zła.

16 W owym dniu powiedzą Jerozolimie:
„Nie bój się Syjonie!
Niech nie opadają twoje ręce!”

17 Jahwe, twój Bóg, jest pośrodku ciebie,
Mocny wybawi cię.
Będzie się cieszył tobą,
odnowi⁴ swoją miłość,
będzie się weselił tobą w okrzyku radości,
jak w dzień święta.⁵

18 Zabrałem od ciebie złą dolę,
abyś z tego powodu nie doznawała upokorzeń.

19 Oto sprawię zagładę⁶ wszystkim, którzy cię uciskali.
W owym dniu wybawię kulejącą i rozproszoną zgromadzę.
I obdarzę ich chwałą i sławą
po całej ziemi, gdzie musieli się wstydzić

20 W owym czasie, przyprowadzę was,
w tym czasie zgromadzę was.⁷
Albowiem obdarzę was sławą i chwałą
pośród wszystkich ludów ziemi,
gdy odmienię wasz los na waszych oczach,
– mówi Jahwe.

³Liczne manuskrypty (LXX, Syr., Targum) poprawiają אִיבֹד (wróg) na אִיבֵיךָ (wrogowie).

⁴ TM: יִחַרְיֶשׁ בְּאַחֲבָתוֹ. K. Elliger za LXX: καινεῖ σε ἐν i Syr. proponuje: אַחֲבָתוֹ יִחַרְשׁ. Przyjmujemy propozycję K. Elligera.

⁵ TM ma: נוֹיֵי מוֹעֵד – smutni bez święta. Tekst skażony – nie ma sensu. Taką zmianę proponuje K. Elliger za LXX: ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς i za Vg. Za tą propozycją idą też: BJ, 1383; BT, 1101; BP, 625 oraz St. P o t o c k i, *Księga Sofoniasza*, dz. cyt., s. 198. Nieco odmienne od powszechnie przyjmowanego tłumaczenia, zaproponował w swojej monografii L. S a b o t t k a, *Zephanja. Versuch einer Neuübersetzung mit philologischem Kommentar*, (BibetOr 25), Rom 1972, s. 130-136. Jego zdaniem tekst przekazany jest w dobrym stanie poza dwukrotną niewłaściwą wokalizacją oraz jednym nieodpowiednim podziałem słowa. Oto propozycja tłumaczenia w. 18 według L. Sabottki: „Die von mir gewichen, raffte ich aus der Gemeinde hinweg in den Pfuhl. Haben sie mich doch mit Schmähungen überhäuft” (Tych, którzy odeszli ode mnie, usunąłem ze wspólnoty precz w bagno. A wyście mnie obzrucili obelgami).

⁶ Tego słowa nie ma w TM. K. Elliger proponuje jego dodanie w oparciu o Targum, gdzie występuje קָלָה (zagłada, koniec).

⁷ TM: וְקָעַח הָיָא אֶקְבָּץ. Według propozycji K. Elligera należy czytać: וְקָעַח קָבָץ.

Od wiersza 3, 9 w księdze Sofoniasza rozpoczyna się cykl obietnic. W w. 9 prorok obwieszcza, że Jahwe przywróci narodowi „wargi czyste, aby wszyscy wzywali imienia Jahwe i służyli Mu jednomyślnie”. W wierszach 10 i 11 mowa jest o powrocie Córy (בַּת), której zostaną odpuszczone wszelkie nieprawości i która nie będzie się już więcej wywyższać na świętej górze Jahwe (וְלֹא-תִחַסְפִי לְגִבְהָהּ עוֹד בְּהָרַ קְדֹשׁ). Do Jahwe powróci także Reszta Izraela (שְׂאֵרֵיתִי יִשְׂרָאֵל), która „nie będzie czynić nieprawości ani mówić kłamstwa” (w. 13)⁸.

To o szerokim, uniwersalistycznym horyzoncie spojrzenie proroka w przyszłość, stanowi bezpośredni kontekst dla rozważanej perykopy.⁹ Hagiograf rozpoczyna swoją wyrocznię od paralelizmu synonimicznego (w. 14) zwracając się do Syjonu i Jeruzalem z użyciem wyrazu „Córa” (בַּת). Te wyrażenia (בַּת-צִיּוֹן) i (בַּת יְרוּשָׁלַם) podkreślają związek szczególnej miłości i wybrania.¹⁰ Nazwanie bowiem kogoś córką, jest wyrazem łaskawości i wyjątkowej relacji międzyosobowej o wyższej randze niż powszechne związki międzyludzkie. Ponadto w tym przypadku to wyróżnienie spotyka dwa miejsca geograficzne: Syjon i Jerozolimę wybrane i wyróżnione przez Boga (por. 1 Krl 8).

Pod tymi nazwami kryją się mieszkańcy, którzy są wezwani do szczególnej radości. O zachodzącej tu personifikacji świadczą cztery różne czasowniki, niosące w sobie podobną wartość semantyczną; רָנַן (wydawać radośne okrzyki, por. Kpł 9, 24; Iz 24, 14), רוּעַ (użyty w koniugacji przyczynowej (Hifil) – głośno krzyczeć z radości, por. 1 Sm 10, 24; Iz 44, 23; Za 9, 9), שָׂמַח (cieszyć się, por. 1 Sm 11, 9; 19, 5), עָלַז (wołać radośnie, radować się, por. Ha 3, 18; Ps 68, 5). Te słowa użyte w trybie rozkazującym wzmacniają swoje znaczenie i wzajemnie się potęgują.

⁸ W tej zapowiedzi dopatrują się niektórzy szczególnego oczyszczenia jakie nastąpi wraz z nadejściem „dnia Jahwe” (na temat „dnia Jahwe”, zob. J. H o m e r s k i, *Rysy eschatologiczne dnia Pańskiego u proroka Sofoniasza*, RTK 30,1 (1983) s. 33-45; W. v o n S o d e n, J. B e r g m a n, M. S a e b o, *דִּי jôm*, TWAT III, s. 559-586; E. J e n n i, *דִּי jôm*, *Tag, THAT I*, s. 707-726; G. v o n R a d, *The Origin of the Concept of the Day of Yahweh*, JSS 4 (1959), s. 97-108; J. J e n s e n, *Mount Zion and Armageddon: A Tale of Two Eschatologies*, w: *Sin, Salvation and the Spirit*, Colledgeville 1979, s. 134-136), a wspomnienie o „świętej górze” jest nawiązaniem do Syjonu, gdzie zgromadzi się oczyszczona „Reszta Izraela” w bliskości sprawiedliwego i wiernego Boga, zob. M. A. S c h m i d t, *Prophet und Tempel: eine Studie zum Problem der Gottesnähe im Alten Testament*, Zürich 1948, s. 66-68; E. R o h l a n d, *Die Bedeutung der Erwählungstraditionen Israels für die Eschatologie der Alttestamentlichen Propheten*, Heidelberg 1956, s. 185-189.

⁹ Tę perykopę komentują: St. P o t o c k i, *Księga Sofoniasza*, dz. cyt., s. 196-201; A. D e i s s l e r, *Zefanja. Haggai. Sacharja. Maleachi*, w: *Zwölf Propheten III*, Würzburg 1988, s. 250-252; Th. P. W a h l, I. N o w e l l, A. R. C e r e s k o, *Zephaniah, Nahum, Habakkuk*, (NJBC), London 1992, s. 257-258; C. W e s t e r m a n n, *Prophetische Heilsworte im Alten Testament*, Göttingen 1987, s. 84-85.94; F. W. D o b b s, A l l s o p p, W e e p, *O Daughter of Zion: A Study of the City-Lament Genre in the Hebrew Bible*, (BibetOr 44), Roma 1993, s. 153-154.

¹⁰ Por. Mi 1,13; 4,8.10. 13; Iz 1,8; 4, 4; 10,32; 12,6.

Przyczyna tej wielkiej radości zawarta jest w kolejnych wierszach. Otóż Jahwe, który wcześniej jawił się jako Bóg karzący (por. 1,2-3,8), obecnie „oddalił wyrok” (הסיר יהוה משפטיך). Mowa jest zatem wyraźnie o jakiejś nowej rzeczywistości w której naród nie będzie się musiał obawiać wymierzania kary. Stan radości będzie również spowodowany tym faktem, że Jahwe „zawrócił twoich wrogów” (פנה איבויך). Jahwe powstrzyma nieprzyjaciół narodu. Myśl ta biegnie dalej i jest rozwinięta w w. 18, gdzie mowa jest o odsunięciu od narodu wszelkich nieszczęść i upokorzeń (אספתי מןך היו משאת עליה חרפה) oraz w w. 19 w którym Jahwe sam obiecuje zagładę wszystkich tych, którzy byli przyczyną ucisku ludu (הנני עשה אתדכל מעוניך).

Wszystko to jest możliwe dzięki obecności Jahwe, który jest jedynym i prawdziwym Królem Izraela (מלך ישראל – w. 15c)¹¹ i który: „jest pośrodku ciebie” (יהוה בקרבך). Ta myśl przypomina, że Bóg jest władcą zarówno narodu wybranego jak i całego świata. Stolicą boskiego królowania na ziemi jest Syjon, gdzie znajduje się świątynia, symbol Bożej obecności.

Zwrot „pośrodku ciebie” (בקרבך) (oznacza też „wnętrzości”, por. Kpł 3, 3.8. 9. 14; 8, 21; 9, 14) nawiązuje do łona „Córy Syjonu”, miejsca obecności przestrzennej i czasowej Boga zarówno w czasie jak i dynastii Dawidowej (2 Sm 7).¹² Jahwe jako Król obdarzy „Córę Syjonu” wszelkimi dobrodziejstwami, w wyniku czego nie będzie się już „więcej bać zła” (לא־תיראי רק עוד). Wyrażenie użyte w tym wierszu wskazuje, że chodzi o zło w sensie różnych nieszczęść doczesnych (por. Rdz 48, 16; Wj 5, 19).

W w. 16 prorok zachęca mieszkańców Jeruzalem do odrzucenia wszelkiej bojaźni. W zwrocie „Nie bój się Syjonie! Niech nie opadają twoje ręce!” (אל־תיראי ציון אל־ירפו ידיך) nazwa Syjon jest synonimem mieszkańców zgromadzonych wokół Jahwe i zamieszkujących Jerozolimę. Te słowa: „Nie bój się Syjonie!” mają ten sam sens co tekst Pwt 7, 21, gdzie jest także zapewnienie o obecności Jahwe i ten fakt jest gwarantem bezpieczeństwa. Z kolei zwrot „Niech nie opadają twoje ręce!” jest zdecydowanym pokrzepieniem na duchu i dodaniem odwagi, albowiem „Jahwe, twój Bóg, jest pośrodku ciebie” (יהוה אלהיך בקרבך) (w. 17a). Na tak krótkiej przestrzeni po raz drugi pada zapewnienie dla Syjonu o obecności Jahwe, który jest „Mocny” jak wojownik (גבור)¹³ i okaże swoją pomoc, i wybawi swój lud (יושיע).

¹¹Na temat królowania Jahwe w Izraelu, zob. J.A. S o g g i n, *מלך máelaek, König, THAT I*, s. 908-920; P. G r e l o t, *Król i królowanie*, STB, s. 396-400; H. S c h m i d, *Jahwe und die Kultrationen von Jerusalem*, ZAW 67 (1955) s. 171-181; B.C. O l l e n b u r g e r, *Zion the City of the Great King. A Theological Symbol of the Jerusalem Cult*, JStOT Supplement Series 41, Sheffield 1987, s. 23-81; T. B r z e g o w y, *Miasto Boże w Psalmach*, Kraków 1989, s. 96-115, 161-165.

¹²Zob. G. R a v a s i, *La Madre Sion*, PSV 6 (1982) s. 48-49.

¹³Zob. J. K ü h l e w e i n, גבור gbr, *überlegen sein*, THAT I 398-402, a zwłaszcza 401.

Użyty czasownik עָשׂ ¹⁴ wskazuje wyraźnie na gotowość niesienia pomocy i wybawienia tych, którzy znajdują się w potrzebie (por. Iz 33,22; 38,20). Jahwe bowiem nie opuścił swojej siedziby Syjonu. Jest zatem tak blisko swojego ludu, że może go wspierać w razie potrzeby.

Związek pomiędzy Jahwe, a mieszkańcami Syjonu ukazany jest w kategorii głębokiego uczucia. To Jahwe będzie się radował ze swojego ludu. Dowodem tego jest trzykrotne wspomnienie o radości¹⁵ Boga (w. 17c.d.e), który odnowi swoją wielką miłość (אַהֲבָה)¹⁶ do narodu (w. 17d). Jahwe przedstawiony został jako oblubieniec darzący swoją oblubienicę (naród) wyjątkową miłością (por. Oz 2, 21; 11, 1nn; Iz 62, 3-5; Jr 2, 2; 31, 2-7), zapewniającą bezpieczeństwo. Ogólnie panująca radość przyrównana jest do radości „w dzień święta”¹⁷ Zwrot ten podkreśla jedyny w swoim rodzaju czas, szczególnego związku między Jahwe zamieszkującym na Syjonie, a mieszkańcami Jerozolimy.

Od w. 18¹⁸ mówiącym jest sam Jahwe, który obiecuje zgromadzenie i wywyższenie wszystkich, którzy byli uciskani i upokorzeni (w.19b.c.d, 20a.b). W w. 19b Jahwe ukazany jest jako troskliwy pasterz (por. Ez 34, 11-13), który otacza opieką naród przyrównany do kulejących owiec (por. Mi 4, 6-7). Działanie Jahwe dokona się wobec „wszystkich ludów ziemi” Mocą swoją odmieni On los narodu i dokona tego na jego własnych oczach (w. 20e) co oznacza, że dotyczący sami będą mogli się przekonać o prawdziwości proroctwa. Świadczy o tym także zwrot kończący perykopę: „mówi Jahwe” (אָמַר יְהוָה)¹⁹

Analiza perykopy So 3, 14-20 pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

¹⁴ Zob. F. S t o l z, עָשׂ *jsʿ*, *helfen*, THAT I 785-790.

¹⁵ Obok wcześniej użytych słów na wyrażenie radości padają jeszcze dwa nowe określenia: שׂוֹשׁ i גִּיל . Zwłaszcza interesujące jest użycie tego drugiego słowa, które w Biblii służy zwyczajnie na określenie radości ze strony człowieka w jego kultycznej relacji do Boga. Jest to słowo znajdujące się prawie wyłącznie w literaturze profetycznej i psalmicznej, zob. C. W e s t e r m a n n, גִּיל *gîl*, *jauchzen*, THAT I 415-418.

¹⁶ Wyraz ten używany jest w Biblii przede wszystkim na określanie: 1. miłości naturalnej (por. Rdz 24,67; Wj 21,5); 2. miłości jaką człowiek powinien okazywać swojemu Bogu (por. Wj 20,6; Pwt 6,5) oraz 3. miłości jaką Bóg obdarza ludzi (por. Pwt 4,37; 7,8; Oz 3,1), zob. też: E. J e n n i, אָהַב *ʿhb*, *lieben*, THAT I 60-73.

¹⁷ Zdaniem L. B o a d t a (*Reading the Old Testament. An Introduction*, New York 1984, s. 342) wyrocznia ta mówi o jakimś święcie na cześć królowania Jahwe, o którym to święcie nie mamy dokładnych informacji, ale często wspominałoby się na kartach ST. Być może chodzi o święto Nowego Roku podczas którego z jednej strony Bóg karałby za wszystkie grzechy, z drugiej byłaby to zapowiedź zwycięstwa Jahwe nad Asyrią, które miałyby nadejść.

¹⁸ Zob. N. M e n d e c k i, *Koniec utrapień – wywyższenie Izraela u So 3,18-20*, CT 53 (1983) 4, s. 53-59.

¹⁹Zob. H. H. S c h m i d, אָמַר *ʿmr*, *sagen*, THAT I 211-216.

Jahwe, Bóg i Król Izraela jest obecny pośród swojego ludu na Syjonie i darzy go szczególnym rodzajem miłości co powinno być dla niego powodem szczególnej radości.

Jahwe na Syjonie jest Bogiem karzącym, ale i miłosiernym, okazującym pomoc i dającym wybawienie.

Syjon jest miejscem bezpiecznym ze względu na Jahwe, który walczy w obronie swojego ludu.

Jahwe mieszkający na Syjonie zgromadzi tam wszystkich spośród swojego ludu jak pasterz gromadzi swoje owce.

Pod wyrażeniem „Córa Syjonu” należy rozumieć mieszkańców Jerozolimy. Relacja Jahwe Pana Syjonu z Córą Syjonu-ludem jest ukazana w kategorii głębokiego uczucia.

ZEPHANIAH ABOUT THE NEW YAHWEH'S RELATION TO ZION (Zp 3: 14-20)

S u m m a r y

The aim of this article is to show, what the meaning has the word Zion, in the book of the prophet Zephaniah, who was leading his prophetic function before the Babylonian Exile. In the first part, the author gives the translation of the Hebrew text and the textual critic of the pericope Zp 3: 14-20. In the second part, the author presents the exegetical analysis of the text. The third part is the presentation of the theological conclusions. The prophet used the word Zion, not only in the geographical meaning, but in the juxtaposition „daughter of Zion”, he expressed the special, emotional relation of Yahweh to the people of Jerusalem, as well. One day, Yahweh who is living on Zion and who is loving his people, will gather them, there again. For the people, it should be the reason to have the great joy and happiness.